

170

Міністерство освіти України

ТИПОВА ПРОГРАМА КАНДИДАТСЬКОГО ІСПИТУ ІЗ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
07.00.01 ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Київ, 1997

22

Програма розроблена авторським колективом у складі:

Борисенко Володимир Ассілович – доктор історичних наук, професор /Український державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова/;

Коханова Оксана Леонідівна – кандидат історичних наук, доцент /Український державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова/;

Кеєнт Олександр Петрович – доктор історичних наук, професор /Інститут історії України НАН України/;

Сльосаренко Анатолій Іванович – доктор історичних наук, професор /Київський Національний університет ім. Т. Г. Шевченка/;

Сльосаренко Анатолій Григорович – кандидат історичних наук, доцент /Український державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова/.

Погоджено з науково-методичною комісією Міністерства освіти України 5 травня 1996 р.

Затверджено:

ВАН України "26" *сф/вкс* 1996 р.;

Атестаційною колегією Міністерства освіти

України "24" *жовтис* 1996 р.

№ 4/3-2/2

I. Еволюція людини і найдавніших цивілізацій на території України.

Історіографія питання. Пова людини і первісних форм співжиття до бронзового віку. Розклад первіснооб'єднаного і зародження ранньоконфлексного суспільства в епоху бронзового і на ранніх етапах залізного віків. Кімерійські, таврські, скіфські, сарматські та інші племена. Грецька колонізація Північного Причорномор'я – міста-держави, суспільний устрій, заняття, побут, сільське господарство, культура, місце в історії України.

II. Першопочатки українства /до 80-х років IX ст./.

Історіографія питання. Праслов'янські і слов'янські. Концепція слов'янського етногенезу київської школи археологів останніх десятиліть. Проблема походження українського народу у вітчизняній та зарубіжній історіографії. Зародження та початкова еволюція праукраїнських племен. Місце скіфських, венедських, зарубіженських, антських, київських, черняхівських, празьких, коломиєвських, пеняківських та інших племен в етногенезі праукраїнського населення. Відносини з кочовими племенами готів, гунів, аварів та Римської імперії. Формування та розвиток праукраїнського державного об'єднання Руська земля /Київська Русь/ до 80-х років IX ст. Зародження і поширення етноніму "русь" на центрально-придніпровському населенні. Праукраїнські літописні племена поли, древлані, сіверяни, уличів, волинин, хорватів тощо. Поширення християнства серед праукраїнського населення. Відносини Руської землі /Київської Русі/ з навколишнім світом.

III. Русь-Україна в період політичної єдності імперії Київська Русь /80-ті роки IX – перша третина XI ст./.

Історіографія питання. Особливості формування і політичної історії Київської імперії. Етнічний розвиток населення Русі-України – поширення етноніму "русь" на всю Київську землю, формування етнічного центру, його національної сили, мова населення. Початок і поширення назви "Україна", завершення формування українського народу. Злиття і пошук русі-українців. Кристалізація. Культура.

IV. Україна в період політичної роздробленості Київської Русі в монголо-татарській навали /друга третина XII – XIII ст./.

Історіографія питання. Безуспішні спроби князів відновити політичну єдність імперії. Початок другого політичного центру у Володимирі та Суздалі й його претензії на першість у східно-слов'янському світі. Боротьба українських князівств за політичне лідерство. Перетворення Галицько-Волинського князівства в політико-державний центр України. Боротьба з монголо-татарською навалюю. Відродження Д.Галицьким Української держави на західноукраїнських землях та її історія до XIV ст.

V. Визволення України з-під влади Золотої Орди і боротьба за створення на її території незалежної держави /XIV – XV ст./

Історіографія питання. Галицько-Волинська держава і початок масового визволення українських земель у першій половині XIV ст. Боротьба Польщі та Литви за Волинь і Галичину в 1323-1352 рр. Визволення земель під золотоординським ярмом в 1361-1362 рр. та його вплив на визвольні настрої інших слов'янських народів. Відношення удільного устрою старокіївського типу. Членство в

ті перетворити удільні князівства в незалежну державу, їх невдача і вплив на відносини з татарами у 70-90-х роках XIV ст. Визвольний рух, боротьба з хрестоносцями, вихід до Чорного моря, державне зближення Литви і Польщі в першій третині XV ст. "Велике князівство Руське" 1430 – 1435 рр., відновлення і остаточна ліквідація традиційного удільного устрою українських земель. Введення замість нього всеподільського адміністративного устрою. Господарство і населення. Церковне життя.

VI. Українські землі під владою іноземних держав /остання чверть XV – перша половина XVII ст./.

Історіографія питання. Останні спроби аристократії добитись створення власної держави на українських землях наприкінці XV – на початку XVI ст. /М.Глинський/. Підготовка, проведення і значення Лабінської угоди 1569 р. в історії України. Українсько-кримські відносини. Населення. Зміни в його соціальній структурі. Економічний розвиток. Територія. Кристалізація нової національної свідомості. Зміни в національній мові. Реформаційний рух і конфесійна боротьба. Національно-культурне піднесення. Братства.

VII. Поява і роль українського козацтва до XVII ст.

Історіографія питання. Час, причини і місце появи козацтва. Заснування Запорозької Січі. Створення реєстрового козацького війська. Державотворчі тенденції в діяльності козацтва. Боротьба козацтва проти татарсько-турецької агресії. Козацько-селянські повстання другої половини XVI ст.

VIII. Козацтво – провідна суспільно-політична сила України першої половини XVII ст.

Історіографія питання. Наступальні дії козацтва проти Кри-

ського ханства і Туреччини. Роль у Хотинській війні. Козацько-селянські виступи проти Речі Посполитої в першій чверті XVII ст. Козацько-селянське повстання 1630 р. під проводом Тараса Федоревича /Трисяля/. Козацьке повстання 1635 р. під проводом Івана Сулими. Козацько-селянське повстання 1637 р. під проповідом Павла Івановича. Козацько-селянське повстання 1638 р. під проводом Якова Острянці та Карпа Скидана. Ординація Війська Запорізького. Участь козаків у війнах Речі Посполитої з Росією та у Тридцятилітній війні.

IX. Національно-визвольна революція 1648 р. і створення нової Української держави.

Історіографія питання. Причини, підготовка і початок збройного повстання козацтва /Б.Хмельницький/. Перемоги під Жовтими Водами і Корюнами та поширення повстанського руху на всі українські землі. Воєнний триумф під Пилявцями і визволення західноукраїнських земель. Формування державницької ідеї в ході воєнних дій і початок створення нової Української держави.

X. Продовження війни за незалежність молоді республіки /1649-1654/.

Історіографія питання. Дипломатичні переговори зими 1649 р. та їх наслідки. Війна на два фронти. Поразка на північному театрі воєнних дій. Перемога під Зборівом і рескрипція українського суспільства на умови Зборівської угоди 1649 р. Дипломатичні й воєнні успіхи в 1650 р. Поразка під Барестеком та її наслідки. Воєнні дії в 1652-1653 рр. Вичерпування військових можливостей обома сторонами. Зовнішня дипломатія Б.Хмельницького і поступове зближення України з Росією. Мета і значення рішення Переяславської ради 1654 р. про об'єднання України з Росією. Законодавче

обґрунтування становища України в нових умовах у Березневих статтях 1654 р.

XI. Соціально-економічні зміни в перші роки національно-визвольної війни /1648 - 1654/.

Історіографія питання. Зміни в становищі шляхти. Перетворення козацтва в привілейований стан суспільства. Ідеал козацтва. Місце козацької старшини в соціальній структурі населення. Посилення ролі православного духовенства. Соціальні завоювання селянства. Розширення прав і привілеїв міщанства та купецтва.

XII. Завершальний етап національно-визвольної війни за незалежність молоді республіки /1654-1660/.

Історіографія питання. Спільні воєнні успіхи України і Росії та перші непорозуміння між ними в 1654 - 1655 рр.. Поступовий відхід Росії від зобов'язань 1654 р. і підписання з Польщею Вілнського перемир'я. Загострення українсько-російських відносин наприкінці 1655 - у першій половині 1657 рр. Смерть Б.Хмельницького та його роль в історії України. Боротьба Івана Виговського за зміцнення своєї влади. Спроба Виговського добитись незалежності України від Росії. Гадяцька угода. Причини і наслідки краху політики Виговського. Обрання гетьманом Юрія Хмельницького і підписання Переяславських статей. Спільні воєнні дії проти Польщі влітку 1660 р. Слободяненський трактат і розкол України на два військових табори.

XIII. Національний розбрат і анархія. Боротьба за відвоювання південноукраїнських земель /1660 - 1699/.